

Nostàlgia del Renaixement

El florentí Maquiavel, autor d'«El príncep», pot ser considerat l'iniciador de la ciència política moderna occidental i d'una manera d'afrontar les qüestions polítiques desvinculades de la teologia • Pau Dito Tubau

Assaig

El príncep/ La Mandràgora

Niccolò Machiavelli
Traducció de Carme Arenas
Destino, Barcelona, 2006

Encara que el tòpic o el clixé sobre la vida i l'obra de Maquiavel en ressalti idees com ara que el fi justifica els mitjans, o la concepció baixa i vil dels interessos humans, gregària i servil entre els més humils, el que al capdavant descriu la seva obra més cèlebre, *El príncep*, no és altra cosa que un programa o proposta d'acció política per a alguns problemes patris de la Itàlia del seu temps –Napoleó en tenia unes anotacions en què discrepava de diversos arguments perquè li semblava que la seva època i les polítiques a aplicar eren unes altres–, que alhora és una descripció de la manera més usual d'exercir el poder en la política i en la direcció d'empreses; l'anomenat *maquiavelisme*, tot i poder-se jutjar en el sentit de la moralitat, és la moneda d'ús més corrent en l'art de la propagan-

da, de l'estratègia política i de la guerra tant d'aliances defensives com de conquesta entre poders establerts.

Una altra qüestió és la tendència individualista del de Florència, la defensa del príncep nou a venir, creatiu, segur, decidit, virtuós i capaç del mal quan és necessari, que en recalca el vessant occidental, allò que de manera reductiva es coneix com la florida dels valors del Renaixement i de la modernitat. N'hi ha prou amb fer una ullada als arguments de Sun-Tzu a *L'art de la guerra*, el clàssic mil·lenari xinès sobre alguns temes similars –fet i fet, el mateix Maquiavel tenia un títol igual–, per adonar-se que el tema de la importància de les capacitats individuals no hi apareix de la ma-

Hi ha passatges de Maquiavel que són d'una estricta moralitat

Maquiavel, autor de la cèlebre obra 'El príncep'. ARXIU

teixa manera; el que descriu aquest darrer tractat, en canvi, és més atroç i molt més deslligat de tota transcendència moral i metafísica en l'exercici del poder. L'italià pot ser considerat l'iniciador de la ciència política moderna occidental i d'una manera d'afrontar les qüestions polítiques desvinculades de la teologia, amb una visió materialista i poc utòpica de la realitat, però en diverses matèries tenia uns terribles precedents.

De la tendència a enaltir els líders i les minories orientadores de Maquiavel –podem considerar-la antidemocràtica, però seria un anacronisme– no se'n segueix una recerca de la pròpia glòria literària, ni cap virtuosisme o excés estilístic –Carme Arenas n'ha fet una traducció tan actual com fidel–, sinó que el propòsit de l'obra és del tot instrumental i queda definit en el darrer text dels vint-i-sis en aplec: *Ehortació a prendre Itàlia i a alliberar-la dels bàrbars*. La seva posteritat, això no obstant, ha esdevingut costum al seu país i a la resta d'Occident: no només ha estat un dels breviaris dels cabdills imperialistes i dels líders na-

cionalistes de les nacions modernes, sinó que no hi ha hagut un sol cap de files, gran o petit, que no n'hagi calcat algunes prerrogatives, en especial les que fan referència a la comparació entre la importància de ser estimat o de ser temut, però també els capítols sobre la manera de reduir els competidors i d'evitar l'odi, el menyspreu i l'adulació. Amb tot, si tornem a comparar-lo amb la visió xinesa de la política, la qual no trigarà gaire a abassegar-nos, hi ha passatges de Maquiavel que són d'una estricta moralitat; és un moralisme gairebé religiós, una defensa dels governants honestos, sense ser ingenus, que és impensable per a l'escola mil·lenària de funcionaris imperials xinesos, en què l'únic que ensenyen els seus generals és que s'ha de tallar el cap de manera immediata i com a correctiu per al cos social a tot aquell que no segueixi les normes dictades. D'això en diuen condicions de sensatesa, de rigor i d'humanitat del comandament, la qual cosa gairebé fa sentir nostàlgia de l'individualisme del de Florència. Maquiavel és encara un plaer a redescobrir.

Veus properes

Assaig

La veu de l'experiència

Antoni Aira
Dèria Editors, Barcelona, 2006

Toni Vall

Antoni Aira diu al prefaci d'aquest llibre que escoltar les veus del passat, la gent que acumula experiència sobre les seves espalles, ens serveix tot sovint per entendre millor el moment present en què vivim. Amb aquesta filosofia neix *La veu de l'experiència*, un valuós treball peri-

odístic fet a partir de deu entrevistes a deu veteranes personalitats catalanes que, al llarg dels anys, han excel·lit en les seves respectives tasques professionals i vitals.

Aira dialoga amb Josep Maria Ainaud de Lasarte, Antoni Maria Badia i Margarit, Josep Maria Ballarín, Jordi Bonet, Helena Cambó, Teodor Garriga, Montserrat Moner, Lluís Maria Pugès, Josep Maria Puig i Ramon Trias. Tots parlen de moltes coses i molt interessants. El gran valor d'aquest llibre és que posa a l'abast del lector les privilegiades perspectives dels entrevistats a l'en-

torn de temes com ara història, lingüística, teologia, medicina, art, empresarials, comunicació, educació... De les reflexions que fan els entrevistats n'extraïem consideracions molt interessants, som testimonis de l'evolució que aquestes disciplines diferents han experimentat durant prop d'un segle.

Algunes entrevistes són més interessants que d'altres, però l'autor s'esforça en tot moment per extreure el màxim de suc possible de totes. Planteja aproximacions als temes més diversos i estimula els entrevistats perquè es mullin en temes

dels quals sospito que ells ja estan força predisposats a parlar. El discurs general del llibre fuig de l'anecdòtic i s'instal·la en un terreny habitat per la lucidesa. Tots els entrevistats coincideixen en moltes coses, però en essència una els va marcar profundament: l'experiència de la Guerra Civil. Resulta apassionant comprovar de quina manera diferent els va afectar i com, amb el pas dels anys, aquell fet traumàtic ha incidit en la construcció dels seus discursos vitals.

Potser s'hauria agraït més varietat ideològica, ja que en aquest sentit tots

Antoni Aira ha publicat deu entrevistes. RUTH MARIGOT

tenen un perfil similar. El ventall d'opinions polítiques hauria pogut ser més ampli. Per a un desitjable segon volum, no faltarien potenci-

als entrevistats: Jordi Carbonell, Teresa Pàmies, Martí de Riquer, Ricard Salvat, Joaquim Molas, Modest Cui-xart, Carles Fisas...